

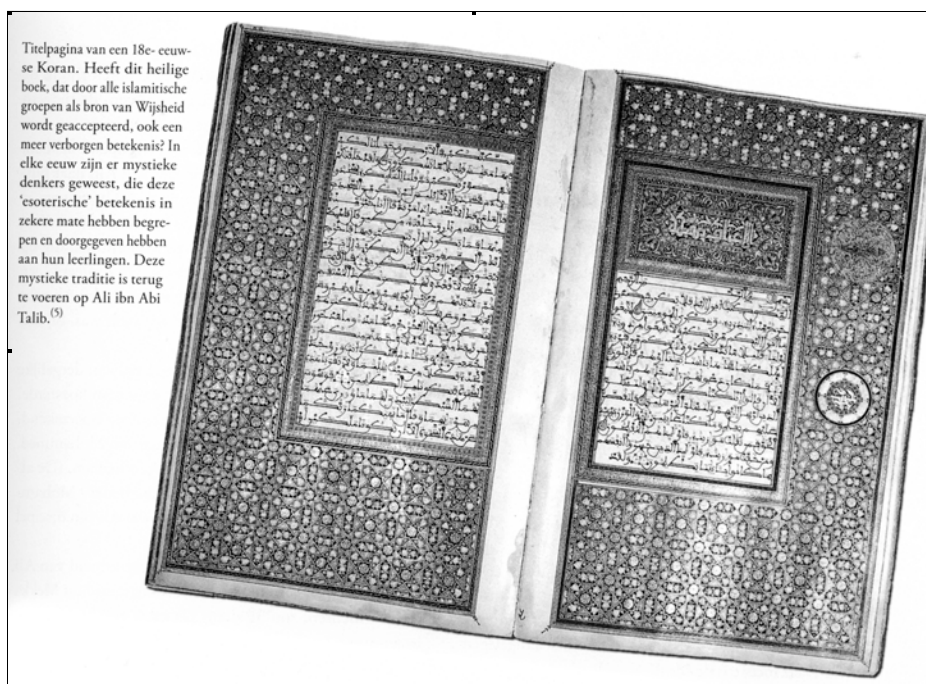
De strijd tussen Sji'ieten en Soennieten

De opvolging van de Profeet Mohammed

Barend Voorham

De meeste slachtoffers van islamitisch geweld zijn Moslims. Gefocust op zichzelf is het Westen geneigd dit trieste feit te vergeten. Vooral in Irak tiert de sektarische terreur. De vijandigheid tussen de Soennieten en Sji'ieten heeft al duizenden slachtoffers geëist. Waarom zit de haat tussen sommigen van deze verschillende Moslingroeperingen zo diep? Een objectieve studie van het verleden zou elke haat juist moeten wegnemen.

Alle Moslims ter wereld, waar ze zich ook bevinden en tot welke religieuze groepering ze ook behoren, hebben veel meer gemeenschappelijk dan wat hen scheidt. Ze gaan allen uit van de Godheid Allah. Ze gaan daarom impliciet uit van een eenheid die aan de verscheidenheid ten grondslag ligt. Immers, Allah is de veroorzaker van alles wat bestaat. Verder geloven alle Moslims dat Mohammed de boodschapper of profeet van Allah was. De openbaringen die hij kreeg en die gebundeld werden in de Koran, beschouwen ze als hoogste gezag. Het tweede belangrijkste gezag vormen de *hadieth*, de opgetekende tradities van Mohammed. Je zou zeggen: er is zoveel gemeenschappelijk, waarom moet er zoveel haat tussen de verschillende Moslims bestaan?

Titelpagina van een 18e-eeuwse Koran. Heeft dit heilige boek, dat door alle islamitische groepen als bron van Wijsheid wordt geaccepteerd, ook een meer verborgen betekenis? In elke eeuw zijn er mystieke denkers geweest, die deze 'esoterische' betekenis in zekere mate hebben begrepen en doorgegeven hebben aan hun leerlingen. Deze mystieke traditie is terug te voeren op Ali ibn Abi Talib.⁽⁵⁾

Organisaties vallen uiteen als de stichters sterven

De voornaamste bron van de huidige conflicten ligt in de opvolging van de Profeet Mohammed, hoewel deze al bijna 1400 jaar geleden plaatsvond. Op zich is dit geen geïsoleerd geval, want we vinden het vaak terug na het optreden van een wereldleraar. Ook in de Theosofische Beweging heeft zoiets plaatsgevonden.

Zelfs in de politiek of in het bedrijfsleven komt dit voor. De leider sterft en de opvolger heeft vaak niet hetzelfde gezag als zijn voorganger, zelfs niet als hij door de leden van een partij gekozen is. Natuurlijk kan een opvolger ook bekwaamer zijn en meer weten dan zijn voorganger, maar de zogenaamde stichters van religies, die allen ten minste goddelijk geïnspireerd waren, moeten na hun heengaan wel een leegte achterlaten. Zij verspreidden zoveel licht, hadden zoveel inzicht, waren zo bekwaam en geliefd, dat hun opvolgers – hoe oprecht en eerlijk die ook mogen zijn – altijd in hun schaduw blijven en daardoor niet iedereen kunnen binden. Dan ontstaan scheuringen en afsplitsingen en in het ergste geval onenigheid of animositeit. Gelukkig geldt dit niet voor iedereen, want er zijn ook altijd medewerkers die gericht waren op de boodschap in plaats van op de boodschapper.

Wat de zaak bij religieuze organisaties verder nog complexer maakt, is dat er hier altijd sprake is van ten minste twee aspecten. Ten eerste is er sprake van een uiterlijke organisatie. Dat is de kerk, of de vereniging waar mensen lid van worden. Die vereniging heeft statuten, is verdeeld in afdelingen, met een bestuur, enzovoort. Maar er is altijd ook een mystieke lijn. Die is vaak onzichtbaar. Daarover bestaan geen reglementen of documenten, althans niet in de openbaarheid. Slechts de trouwste discipelen van de religieuze leider zijn daarvan op de hoogte.

In sommige religieuze tradities zijn er twee vertegenwoordigers van deze twee lijnen. Het bekendste voorbeeld daarvan is de buddhistische Gelugpa-orde uit Tibet. De wereldlijke lijn van het leiderschap is in handen van de Dalai Lama, terwijl de mystieke lijn zijn vertegenwoordiger in de Tashi Lama vindt.

Twee aspecten van Mohammed's leiderschap

Uit alle bronnen blijkt dat Mohammed de onbetwistbare leider onder de Moslims was. Hij en niemand anders was de boodschapper van Allah. Daarover bestond en bestaat geen discussie.

Maar zoals onder Moslims zelf bekend is, bestond dat leiderschap uit twee aspecten. Of anders geformuleerd: er zijn twee verschillende fasen aan te wijzen in zijn leiderschap.(1)

De eerste fase is de periode van Mekka. Mohammed had zijn eerste openbaringen gekregen en begon zijn prediking. Hij had nog geen of slechts enkele volgelingen. Hij werd vernederd, bespot. Het leek vrijwel

onmogelijk zijn boodschap te verkondigen. Maar dankzij trouw, moed, standvastigheid, geduld en een tomeloze inzet doorstond hij deze dertien jaar durende beproeving, waardoor hij de geschikte mystieke leider werd. Vervolgens was er de *Hidjra*, de emigratie uit Mekka naar Medina. Daar werd hij het hoofd van de Moslims en later van de hele stad. Nu had hij gezag, behaalde overwinningen en toonde zijn wereldlijk leiderschap door verdraagzaamheid en vergevingsgezindheid.

Het zijn deze twee fasen in het leiderschap van Mohammed, die corresponderen met wat we hiervoor het wereldlijke en religieuze leiderschap noemden. Dit bemoeilijkte ten eerste de opvolging.

Opvolging van de Profeet Mohammed

Toen Mohammed in 632 stierf, verkeerden zijn volgelingen in een toestand van shock. In verschillende teksten wordt verteld hoe mensen buiten zinnen waren en wanhopig huilden. De Profeet was verdwenen. Degene aan wie iedereen om raad kon vragen, die het beleid ten aanzien van de Moslims had bepaald, was er niet meer.

Niettemin kwamen de Moslims in Medina bij elkaar. Er moet een democratische vergadering hebben plaatsgevonden, waarin de respectabele Aboe Bakr tot *chaliefa* werd gekozen. Dit Arabische woord, dat in zijn Nederlandse vorm 'kalief' werd, betekent letterlijk 'opvolger'. Op zich was het niet verbazingwekkend dat Aboe Bakr tot kalief werd gekozen. Hij behoorde tot de stam der Koerajieten, dezelfde stam als waar Mohammed toebehoorde. Bovendien was hij vanaf het eerste uur een trouw en dapper Moslim geweest.

Maar wat hield die toestand van *chaliefa* in? Waarin was hij Mohammed opgevolgd? In de wereldlijke aangelegenheden. Daar focusten de Moslims na het heengaan van de Profeet zich op. Het rijk wordt uitgebreid. Ze veroveren in korte tijd zeer grote gebieden.

Aboe Bakr stierf twee jaar na de dood van Mohammed. Na hem werd Oemar ibn al-Chattaab kalief, die eveneens als goed en trouw Moslim bekendstond. Vervolgens kwam Oethmaan ibn Affaan. Over hem zijn niet alle bronnen even positief. Vaststaat in ieder geval wel dat hij voor een enorme uitbreiding van het rijk zorgde. Tijdens zijn regeerperiode ontstond tweedracht onder de Moslims. Moe'awija, gouverneur van Syrië, rebelleerde tegen het gezag. Hij roept zichzelf tot kalief uit, nadat Oethmaan op gewelddadige wijze om het leven was gebracht. In Medina evenwel wordt nu Ali ibn Abi Talib tot kalief gekozen.

Ali ibn Abi Talib, de Leeuw van God

Volgens de soennitische traditie was Ali ibn Abi Talib de vierde kalief, ofwel de laatste van wat men de rechtgeleide (Arabisch: *rasjiedoen*) kaliefen noemt. Voor sji'itische Moslims echter is hij meer dan dat.

Ali was de neef en schoonzoon van de Profeet Mohammed. De wonderbaarlijke verhalen over zijn leven overtreffen bijna die van Mohammed zelf. Zijn geboorteverhaal is bijvoorbeeld heel mysterieus. Hij zou geboren zijn in de Ka'ba, het heiligdom in Mekka, dat al voor de tijd van de Islam als heilige tempel dienstdeed. De muur van deze tempel zou zich op miraculeuze wijze geopend hebben, waarop Fatima bint Asad, de moeder van Ali, naar binnen kon gaan. Zij bleef drie dagen in de Ka'ba en toen ze op de vierde dag met haar baby op haar arm naar buiten kwam, zag ze de toen dertigjarige Mohammed die op het pasgeboren kind stond te wachten. Hij reciteerde een gebed in de oren van Ali. Vervolgens bracht hij Ali naar diens huis, waar Mohammed zelf, die wees was, bij zijn oom, Ali's vader, was opgevoed.

Het gehele verdere leven van Ali staat bol van dergelijke wonderen. De liefde die de Profeet voor hem koesterde, en Ali voor de Profeet, staat in vele teksten opgetekend. Zo zou Ali als eerste man de boodschap van Mohammed, dat hij de profeet van Allah was, geloofd hebben. (De allereerste was Mohammed's vrouw, Chadiedja.) Mohammed zou daarop uitgeroepen hebben, dat Ali zijn discipel en opvolger zou zijn.

Ook over de moed en de opofferingsgezindheid van Ali laten de bronnen geen twijfel. Toen Mohammed uit Mekka moest vluchten, zou hij diens plaats in zijn bed hebben ingenomen, opdat de vlucht niet opgemerkt zou worden. Dat hij daarbij een wisse dood zou sterven, deerde hem niet.

Ook in de strijd die de Moslims tegen de Mekkanen voerden, gaf Ali blijk van een ontembare moed. Hij werd niet voor niets *Asadulla*, de Leeuw van God, genoemd.

Maar er was één eigenschap die Ali vooral deed onderscheiden van zijn broeders. Hij was de geleerde. Hij was de mysticus. Hij was de leider van de school in Medina. Die geheimzinnige school waar zo weinig over bekend is, maar die volgens de Soefi's en vele Sji'ieten de esoterische kant van de Islam bevatte. Het is bekend dat de eerste drie kaliefen Ali om advies vroegen in zowel religieuze als wereldlijke aangelegenheden. Ook zij erkenden dus zijn leraarschap.

Het was Aboe Bakr die Mohammed opvolgde. Maar volgde hij hem niet meer op in de wereldlijke lijn? En was Ali niet de mysticus, de geestelijk leraar? Zou hij in dat aspect Mohammed niet hebben moeten opvolgen?

Imam Ali

Sji'ieten noemen Ali ibn Abi Tahib Imam Ali. Imam is een Arabisch woord dat spiritueel leider betekent. En dat was hij. Hij bezat de sleutel tot de leer. Hij beschikte over esoterische kennis, waarmee de openbare leer zou kunnen worden verklaard.

Ali zelf zegt dat elk Koranvers vier betekenissen heeft. De verborgen betekenis zouden we moeten ontdekken. En daarbij is de hulp van een esoterisch leraar onontbeerlijk.

Ali was de leraar. En dat de democratische raad van Moslims na het overlijden van Mohammed niet hem maar Aboe Bakr als kalief benoemde, komt vanwege het feit dat deze raad, hoe eerlijk, oprecht en trouw de leden ervan ook mochten zijn, aan het leiderschap andere eisen stelden dan de eigenschappen die mysticus Ali zo rijkelijk bezat. Wereldlijke ogen begrijpen de mysticus niet. Daarbij gaan we nog voorbij aan politieke belangen die volgens sommigen ook een rol hebben gespeeld. Mohammed's vrouw Aisja zou hierin een niet al te fraaie rol gespeeld hebben.

Maar in feite is dit van ondergeschikt belang. Waar het om gaat, is dat langs democratische weg zelden of nooit degene met het diepste geestelijk inzicht wordt gekozen. Een geestelijk leider heeft enkel zijn gezag als dat door anderen wordt erkend. Is dat niet het geval, dan staat hij machteloos.

Toen Mohammed stierf, eiste Ali het leiderschap niet op. Ali was niet eens op de hoogte van het feit dat de raad van Moslims een kalief koos. Hij en zijn huishouding waren de voorbereidingen aan het treffen voor de begrafenis van Mohammed. Vervolgens trok hij zich voor zes maanden terug uit het openbare leven. Dit was een periode van gebed en meditatie. Ali wist dat je leiderschap niet kan opeisen. Dat wordt (h)erkend of niet. Zelfs toen de derde kalief Oethmaan ibn Affaan was gestorven en het volk zich tot Ali wendde en hem smeekte kalief te worden, weigerde hij aanvankelijk. Het kalifaat was hem niets waard, tenzij het je in staat stelt goed te doen en kwaad ongedaan te maken. Pas toen het volk bleef aandringen, aanvaardde hij het leiderschap. Maar hij stelde wel: "Weet dat als ik jullie kalifaat aanvaard, jullie de religie van mijn eigen regels en oordeel volgen. Ik zal geen suggesties van anderen accepteren, evenmin zal ik me druk maken over het ongenoegen en de woede van ontevreden mensen."(2)

Hier spreekt de man die gezag heeft. Hij kan geen concessies doen, omdat over waarheid niet te onderhandelen valt. Hoe anders is dat in de politiek, waar men het zoeken naar waarheid om strategische redenen of om te kunnen deelnemen aan de macht, soms zelfs terzijde schuift.

Het leiderschap van Ali lijkt veel op dat van de koning-filosof uit *Politeia* van Plato. Deze wijsgeer stelt dat de werkelijke leider niet graag het leiderschap op zich wil nemen. Ja, dit is zelfs het kenmerk waaraan je een ware leider herkent. Maar dwing hem wel dit te doen, zegt Plato, want hij is de werkelijke leider.

Ali heeft het leiderschap nooit gewild. En er zijn groepen Moslims geweest, die Ali dit kwalijk namen. Soennieten benadrukken dat Ali nooit

de eerste drie kaliefen heeft bevochten, wat hij volgens hen gedaan zou moeten hebben, als hij werkelijk de opvolger van de Profeet was geweest. Ook aanhangers van Ali vinden dat hij zijn leiderschap had moeten opvorderen.

De Chaaridjieten (letterlijk: de afgescheidenen) konden niet accepteren dat hij, geboren met de goddelijke voorbestemming het kalifaat op zich te nemen, zich had neergelegd bij het menselijke besluit dat een ander de opvolger van de Profeet zou zijn. Waarom heeft hij het leiderschap niet opgeëist? Waarom is hij niet naar voren getreden om te zeggen dat Mohammed hem had aangewezen? Dat had voor de Moslimgemeenschap weldadig geweest. Immers, hij was de spiritueel leider.

Een Chaaridjiet heeft uiteindelijk Ali ook vermoord.

De leraar wijst zijn opvolger aan

De opvolging van Mohammed vond dus op wereldlijke wijze plaats. Er werd gestemd. Sommigen vonden zelfs dat alleen een lid van de stam der Koerajieten, de dominerende stam van Mekka, de rechtmatige opvolger kon zijn. Anderen hadden een wat ruimere blik: iedere goedgeaarde en oprechte Moslim kon gekozen worden.

Hoewel Ali tot de Koerajieten behoorde, ja, neef en schoonzoon van de Profeet was en bovendien bij iedereen als trouw discipel bekendstond, werd hij pas als vierde kalief gekozen, toen onder de Moslims al veel onenigheid en geweld was.

Maar kan een verkiezing garanderen dat de ware leider de scepter zwaait? Nee, zeggen de Sji'ieten. Het kalifaat is goddelijk, menen zij. Daarom kan alleen Allah zelf iemand aanwijzen.

In zijn meer overdrachtelijke betekenis kunnen wij dit vanuit de Theosofie onderschrijven. Al dit soort zaken namelijk zijn afkomstig van de Mysteryscholen, die in de gehele oudheid in vrijwel alle culturen bestonden en die, afhankelijk van de tijd en de beschaving, ook een min of meer openbare kant hadden. De Leraar of Leider van de Mysteryschool had de plicht zijn opvolger aan te wijzen. Hij gaf het estafettestokje van wijsheid en gezag door. Hij was immers de wijste en kon daarom het beste bepalen wie na hem de school zou leiden.

Wanneer we deze gedachte toepassen op de situatie in het Arabië van Mohammed – en we moeten daarbij enigszins speculeren – dan komt het ons voor dat bepaalde mysteriegedachten, die wellicht eeuwenlang afwezig waren geweest, weer verlevendigd waren. Mohammed had enkele gedachten tot leven gewekt, die de basis moesten vormen voor ethiek. Eenheid in plaats van de afgescheidenheid van de stam, kennis in plaats van barbarij, zorgzaamheid ten opzichte van elkaar in plaats van zelfzucht, waren enkele van de ethische consequenties uit de leer van de Eenheid, die in het Allah-begrip was vervlochten. De leer werd zo

gepresenteerd, dat de woeste en ongeletterde Arabieren van zijn tijd, de boodschap konden begrijpen.

Dit was de exoterische lijn, die net zoveel waarheid bevatte als de massa kon vatten en die zoveel fundament moest geven, dat de samenleving op ethische grondvesten gestoeld zou worden.

Maar alleen een exoterische godsdienst is onvoldoende voor een verheven beschaving. Diepgaandere leringen waren nodig. Meer kennis over de achtergrond van het leven moest evenzeer gegeven worden. Maar aan iedereen? Zou men dat begrijpen?

Nee, die diepgaandere leringen waren slechts bestemd voor een kleine groep discipelen. Ze werden toegelaten tot de esoterische school, waarvan Mohammed de deur ook op een kier zette. Hierop zinspelen tenminste vele geschriften van de Soefi's en de *Sji'a*.⁽³⁾ Voor alle duidelijkheid: die esoterische school stond niet los van de godsdienst van de massa. Integendeel. Ze moest er juist voor zorgen dat deze godsdienst zuiver en spiritueel bleef. Waar dit mystieke denken is verdwenen, is het grootste fanatisme ontstaan. En ook dit is weer niet iets wat alleen voor de Islam, maar voor alle godsdiensten geldt.

Als we spreken over de opvolging van de Profeet, dan moeten we daarom ten minste spreken over deze twee lijnen. Was er iemand die zo universeel was, dat hij zowel de mystieke als wereldlijke lijn kon leiden?

Of Mohammed een opvolger had aangewezen, zijn de Moslims het niet eens. Soennieten zijn geneigd te zeggen dat dit niet zo is, terwijl de Sji'ieten met stelligheid beweren dat Ali de uitvoerder van de Wil van de Profeet was. Dit zou Mohammed bij verschillende gelegenheden gezegd hebben, zelfs nog op zijn sterfbed.

De Sji'at' Ali, de partij van Ali

Toen Ali kalief was, was er al zoveel verdeeldheid onder de Moslims, dat het mysticisme nauwelijks ingang kon vinden. De door Oethmaan aangestelde gouverneur te Damascus, Moe'awija, aanvaardde het kalifaat van Ali niet en trok ten strijde. Ali vluchtte naar Koefa. Zelfs onder zijn aanhangers ontstond deloyaliteit. Hoewel hij leider was, stond niet iedereen voor de volle honderd procent achter hem. Hij werd door een afvallige gedood, terwijl hij in de moskee predikte.

Zijn dood werkte als een katalysator op zijn volgelingen, op de partij van Ali, ofwel de *Sji'at' Ali* (vandaar de naam Sji'ieten). Ze voelden zich schuldig, begrepen dat hun trouw niet onvoorwaardelijk was geweest. Hoessein, Ali's jongste zoon, die tevens kleinzoon van de Profeet Mohammed was, bundelde dit schuldbesef en trok in 680 met een klein leger van Medina naar Koefa. Hij wilde een opstand tegen Yazied, de opvolger van Moe'awija, ontketenen. Hij meende recht te hebben op de titel kalief. Hoessein en zijn leger stuitten echter nabij Karbala op een

leger van Yazied, waarbij ze op afschuwelijke wijze werden afgeslacht. Hun vrouwen en kinderen werden als slaaf meegenomen. Dit leidde bij de andere leden van de *Sji'at' Ali* tot nog grotere gewetenswroeging. In 684 trok een leger ten strijde tegen de kalief, dat ook in de pan werd gehakt. Dit pijnlijke verleden leeft nog steeds onder de Sji'ieten. Vooral in Iran en Irak, waar de meesten van hen wonen, herdenken ze deze vreselijke slachtpartij. In een boetedoening voor het lijden van Imam Ali slaan jongemannen zich tot bloedens toe op de borst.

Bijna alle heilige plekken van de *Sji'a* liggen in Irak en Iran. Koefa, waar Ali vermoord werd en Karbala liggen in Irak. Imam Ali zou begraven liggen in de Imam Ali-moskee te Najaf, ook in Irak. Het stoffelijk overschot van zijn zoon Hoessein ligt in Karbala. Dit zijn voor de *Sji'a* heel belangrijke heilige plaatsen, die nog steeds getuigen van het onrecht dat Ali en zijn medestanders is aangedaan.

Esoterische en exoterische religie

Dit verleden speelt in de islamitische wereld klaarblijkelijk nog zo'n grote rol, dat er heilige oorlogen om gevoerd worden. De feiten – of wat men als feiten beschouwt – worden op emotionele wijze uitgelegd. Blind voor de waarheid van de ander houdt men op fanatieke wijze vast aan de eigen waarheid, met alle gevolgen van dien.

Toch is er feitelijk geen reden tot onenigheid. Heel veel Soennieten en Sji'ieten leven en werken met elkaar. Er vinden overal ter wereld gemengde huwelijken plaats. Elk islamitisch land heeft zijn sji'itische minderheid. In Irak, waar Sji'ieten de meerderheid vormen, waren er nauwelijks problemen, voordat fanatiek religieus-politieke stromingen naar voren traden. Toen de Soennieten het martelaarschap, dat van oorsprong meer Sji'itisch is, overnamen, was het hek helemaal van de dam. Nu gaat er in dit gemartelde land bijna geen dag voorbij of er is wel sprake van een bloedige aanslag.

Al deze haat komt voort uit een gebrek aan kennis over de Islam en de geschiedenis ervan. Allereerst moeten we namelijk vaststellen dat Moe'awija en Yazied tot de zogenaamde dynastie van de Omajjaden behoorden, die al in 750 verdreven is. De huidige Soennieten hebben eigenlijk niets meer met hen te maken. Verder erkennen ook de Soennieten het leraarschap van Imam Ali en geldt hun respect en toewijding ook voor hem. Maar wat misschien tot nog meer inzicht leidt, is het feit dat Mohammed twee lijnen van religieuze beleving had geopend: het exoterische en esoterische. Die exoterische lijn is de godsdienst de Islam, met een aantal – soms enigszins versluisde – waarheden en ethische regels, die, indien toegepast, de samenleving veel rechtvaardiger en harmonieuzer kunnen maken. De esoterische lijn is veel minder bekend.

Die was bestemd voor de weinigen. Esoterische groepen als de Soefi's beroepen zich op dit aspect van Mohammed's werk.

Deze twee lijnen bijten elkaar geenszins. Integendeel, ze vullen elkaar aan. Dat wil zeggen: de esoterische tak verklaart en verduidelijkt de exoterische lijn. Maar die laatste is nooit strijdig, zeker niet in ethisch opzicht, met de esoterische Islam. Juist Moslims moeten dit erkennen. Ze kunnen hier de grootsheid van hun Profeet in herkennen, die de leer zo gaf, dat iedereen er zijn voordeel mee kon doen en er een eenheid van doelstelling ontstond, waarop werkelijke samenwerking en broederschap kon bloeien. Zowel de ongeletterde mens, met nauwelijks enige mystieke hang, als de diepgeleerde mysticus kon door de leer geïnspireerd worden. De vraag is slechts: hoe diep ga je in je religie? De een kan dieper dan de ander. Dit zou nooit reden mogen zijn voor onenigheid, laat staan oorlog.

Verschillende Sji'ieten

Het geweld dat de jonge Islam teisterde, heeft ervoor gezorgd dat onder de Moslims nooit werkelijke eenheid heeft bestaan, zoals dat trouwens ook nooit het geval is geweest onder de Christenen. De *Sji'a* zelf viel ook uiteen in verschillende groepen.

Het kenmerk van de *Sji'a* is dat de Imam uitleg geeft over de verborgen betekenis van de leer. Ali was de eerste Imam, na hem traden respectievelijk zijn eerste zoon Hassan en zijn tweede zoon Hoessein op als Imam. De grootste groep Sji'ieten erkennen twaalf Imams; zij worden daarom Twaalvers genoemd. Je vindt hen voornamelijk in Iran en Irak.

De in het verleden zeer invloedrijke groep van de Isma'ielieten of Zeveners kennen zeven Imams. De Druzen zijn hier een afsplitsing van. Ten slotte is er ook een groep die slechts vijf Imams erkennen.

De Twaalvers menen bovendien dat de twaalfde Imam in een soort obscuratie is gegaan. Hij zou weer aan het eind der tijden tevoorschijn treden. Op hem wachten de Sji'ieten, zoals de Joden op hun Messias en de Christenen op de terugkeer van Jezus.

Wie vanuit de Theosofia de verschillende leerstellingen van deze sji'itische groeperingen bestudeert, herkent vrij gemakkelijk het esoterische licht, dat in alle godsdiensten is terug te vinden. Maar tegelijkertijd moeten we helaas vaststellen dat vele huidige imams de leer op een zeer beperkte, zo niet bekrompen of sektarische wijze interpreteren. Veel van de werkelijk esoterische kennis is in de loop der eeuwen goddeels verloren gegaan, met als gevolg dat ook binnen de *Sji'a* er allerlei vooroordeel en misverstanden bestaan. Veel van het islamitisch geweld wordt opgefokt door dit soort religieuze 'leiders'. Gelukkig is niet iedereen hier gevoelig voor en zijn er altijd gematigden die proberen naar de bron van hun godsdienst te gaan.

Hoe dan ook, de islamitische tak die wordt vertegenwoordigd door de Leeuw van God, is gedegenererd. Dit zou bij de aanhangers ervan tot bescheidenheid moeten leiden. Ook zij kunnen geen aanspraak maken op de enige ware leer. Er is dan ook geen enkele reden zich beter te wanen dan hun soennitische geloofsgenoten.

Toenadering

Zodra emotie en het gevoel van afgescheidenheid een dominerende rol gaan spelen in de beleving van de religie, is het proces van degeneratie al een eind weegs. De rust en kalmte van de ware spiritualiteit heeft dan plaatsgemaakt voor vooroordeel en isolement. Dan is het moeilijk terug te keren naar de oorsprong, naar het bindende element, dat religie feitelijk is.

De door fanatisme gegrepen mensen zijn moeilijk te benaderen. Ze kunnen simpelweg andersoortige gedachten niet opvangen.

Wat kunnen we doen om hen toch te bereiken?

We zullen hen toch allereerst moeten proberen te wijzen op de bron van hun eigen godsdienst. Wijs op de Koran, op Soera 2, vers 256. *Er is geen dwang in de godsdienst.* We moeten de vrije wil van de ander respecteren. Wijs op de Eenheid, die zo sterk naar voren komt in de Islam. Wijs hen erop dat geen mens voor een ander kan bepalen of hij een ware Moslim is. Een Moslim heeft zich overgegeven aan Allah, aan de Godheid, aan de Eenheid van het Leven. Kan iemand van zichzelf zeggen dat hij dit volledig gedaan heeft? Hoe durft hij dan van een ander te beweren dat hij een afvallige is?

Gelukkig zijn er ook Moslims die hun godsdienst min of meer universeel uitleggen. Deze gematigden moeten we zoeken. Hen moeten we steunen en stimuleren. Laten zij vooral ook de andere tak van de Islam bestuderen. Dat heeft twee grote voordelen. Ze begrijpen de ander beter. Maar ze leren daardoor eveneens hun eigen godsdienst beter te begrijpen. Als we naar het afschuwelijke geweld tussen Soennieten en Sji'ieten in bijvoorbeeld Irak kijken, lijkt verzoening wellicht onmogelijk te bewerkstelligen. Maar laat iedere oprechte Moslim zich afvragen, of de taak waarvoor zijn Profeet stond niet veel moeilijker was. Hij moest in het vijandige Mekka, geteisterd door een zelfzuchtig stammengevoel, de eenheid van alle mensen laten zien. Dertien jaar lang werd hij vernederd. Maar hij verzaakte niet.

Zo kunnen alle oprechte Moslims – en al diegenen die evenzeer op universele wijze in het leven willen staan – proberen toenadering te blijven zoeken tot hen die wellicht tot een andere islamitische groepering behoren, maar die toch evenzeer vanuit de visie en de hoop van hun Profeet proberen te leven. Het is geen gemakkelijke opgave, maar het is wel de enige weg die naar duurzame vrede leidt.

Referenties

1. Zie bijvoorbeeld: Hazrat Mirza Ghulam Ahmad van Qadian, *De filosofie van de islamitische leer*. Islam International Publications, Tilford 1996, blz. 129 e.v.
2. Subhi al-Salih (ed.), *Nahj al-Balaghah*, Beiroet 1967, blz. 136. Aangehaald in: *The Commander of the Faithful: Ali bin Abi Talib*. Al-Balagh Foundation, Teheran, www.balagh.com/english/books/list.htm
3. Zie hiervoor: B. Voorham en H. Bezemer, *Een andere kijk op de Islam*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1997, hoofdstuk 3 en 4.
4. De Imam Ali-moskee in Najaf, Irak. Hier zou Ali ibn Abi Talib begraven zijn. Bron: www.theeasterncompany.com/Iraq%20General%20Info.htm
5. P.B. Clarke, *Godsdiensten van de wereld*. Van Holkema & Warendorf, Houten 1993, blz. 93.
6. Bron: home.planet.nl/~wmt/islam.htm

Kerngedachten:

- Na de dood van de Profeet Mohammed ontstond er onenigheid over zijn opvolging.
- Mohammed was een mysticus én een wereldlijk leider. De Islam heeft daarom ook een meer exoterische en een (veel kleinere) esoterische kant.
- In een Mysteryschool wijst de Leraar zijn opvolger aan. Ali Ibn Abi Talib was de meer esoterische leider.
- Bij de opvolging van Mohammed heeft men aanvankelijk meer naar het wereldlijke aspect gekeken dan naar het mystieke.
- Als Moslims naar de bron van hun godsdienst gaan, begrijpen ze dat tolerantie en begrip voor elkaar, eisen zijn die de Koran hun stelt.